

KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

Het Trippenhuis, Postbus 19121, 1000 GC Amsterdam

COPYRIGHT

© 1995 Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

ISBN 90-6984-119-3

Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen

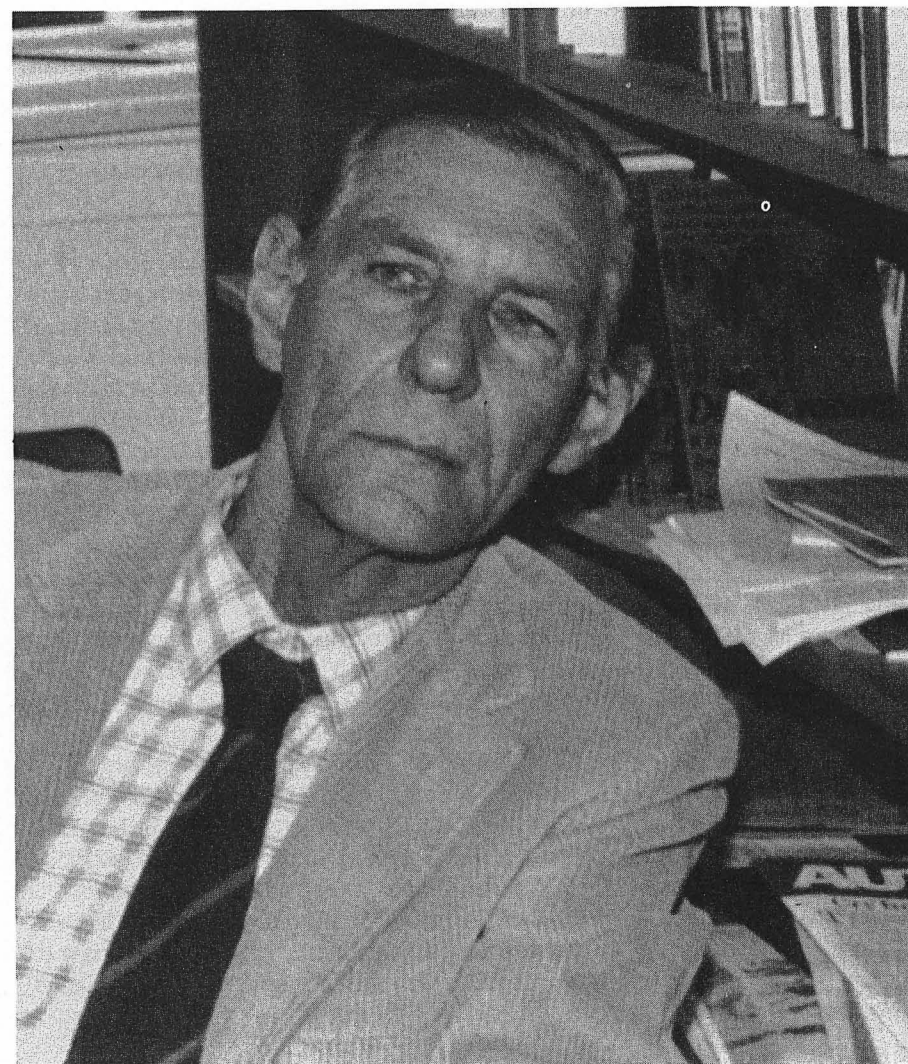
Levensberichten en herdenkingen 1994

Amsterdam, maart 1995

Herdenking door A.L. Sötemann

Reindert Pieter Meijer

2 januari 1926 – 29 september 1993

Met R.P. Meijer is een aimabel mens heengegaan, een bescheiden man met grote verdiensten voor de verbreiding van de neerlandistiek in het buitenland, niet alleen in Melbourne en Londen, waar zich zijn ambtelijke carrière heeft afgespeeld, maar ook ver buiten zijn standplaatsen, dank zij zijn activiteiten als jarenlang ondervoorzitter van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek en redacteur/kroniekschrijver van het tijdschrift *Neerlandica extra muros*, en als mede-oprichter en voorzitter van ADULT, de Association of Dutch Language Teachers in het Verenigd Koninkrijk. Hij was een man die gedreven werd door grote liefde voor zijn vak en bovenal voor zijn studie-object, de literatuur. Uit al zijn geschriften spreken zijn enorme belezenheid, zijn betrokkenheid, zijn enthousiasme, zijn nuchter onafhankelijk oordeel, en niet te vergeten: zijn gevoel voor betrekkelijkheid, zijn humor, die dikwijls uitdrukking vond in een treffend understatement. Zijn verscheiden zal nog lang als een diep gemis worden gevoeld door allen die de buitengaats neerlandistiek een goed hart toedragen.

Reindert Pieter Meijer werd geboren op 2 januari 1926 in Zwolle, als zoon van de directeur der Hervormde Kweekschool in deze stad, neerlandicus van opleiding. Ook zijn moeder was tot haar huwelijk onderwijzeres geweest; zij was een zuster van de protestants-christelijke schrijver van romans en kinderboeken Aart Romijn, die eveneens leraar was van professie. Het is dus duidelijk dat de jongen van huis uit haast voorbestemd leek tot zijn latere studie en het ambt van docent, zij het dat nu juist het leerstuk der praedestinatie en deszelfs context in Meijers oeuvre wel bijzonder weinig sporen hebben nagelaten.

Van 1938 tot 1944 was Rein Meijer leerling aan het Christelijk Lyceum in Zwolle, waar hij het diploma Gymnasium A behaalde. In het laatste oorlogsjaar was hij ondergedoken en in 1945 begon hij Nederlandse taal- en letterkunde te studeren aan de Universiteit van Amsterdam, waar W.Gs Hellinga en N.A. Donkersloot zijn hoogleraren waren. Daarmee ging hij behoren tot de groep studenten die niet zonder malicieusheid is beschreven in J.J. Voskuils sleutelroman *Bij nader inzien*. Hoewel Meijer nimmer een principieel ergocentrisch gerichte literatuurbeschouwer zou worden in de geest van zijn leermeester Hellinga, zijn verscheidene kenmerken van diens tekstbenadering duidelijk aan te wijzen in zijn latere werk, met name ook in zijn dissertatie.

Aanvankelijk zag het ernaar uit dat zijn belangstelling in een andere richting ging: na zijn kandidaatsexamen in 1948 kreeg hij een beurs van ZWO om gedurende drie maanden aan de universiteiten van Gent en Leuven dialectonderzoek te leren bedrijven en taalgrensproblemen te bestuderen, en daarna had hij tot 1951 een aanstelling als wetenschappelijk assistent aan het toenmalige Instituut voor Dialectologie te Amsterdam (het latere P.J. Meertens-Instituut). Intussen had Hellinga hem er echter op gewezen dat in de nabije toekomst de behoefte zou ontstaan aan neerlandici die het vak zouden kunnen onderwijzen aan buitenlandse universiteiten, en in het licht van dit wenkend perspectief koos hij Engels als bijvak voor zijn doctoraal examen, dat hij in 1950 cum laude aflegde.

Al in het volgende jaar trok hij in de hoedanigheid van 'Lecturer in Dutch' naar Melbourne om Jacob Smit, die daar Nederlands doceerde, bij te staan. Het zou de start blijken van een achtendertigjarige carrière als neerlandicus extra muros. Zijn eerste publikatie, in het *Album Lodewijckx* (Melbourne, 1951), handelde nog over *Het dialectonderzoek in Nederland*, maar sindsdien werd het en bleef het vrijwel uitsluitend de literatuur die hem in haar greep hield. In 1955 schreef hij over *Slauerhoffs Chinese bewerkingen en hun Engelse voorbeelden* (*De Gids* 118), over *Expressionist influences in Marsman's early poetry* (*AUMLA Journal* 3) en over 'The influence of Shelley and Keats on the Movement of the Eighties in Holland' (*AUMLA Proceedings* 4). Kort nadien moet hij zijn begonnen te werken aan een dissertatie. Een studieverlof van een jaar in Nederland (dec. 1956 tot dec. 1957) stelde hem in de gelegenheid het boek te voltooien, zodat hij in 1958 de titel van Doctor of Philosophy aan de University of Melbourne kon verwerven op een (zoals gebruikelijk ongepubliceerd gebleven) proefschrift: *Bijdrage tot de studie van de poëzie van Gerrit Achterberg*. Het was in verscheidene opzichten een opmerkelijk geschrift. In de eerste plaats was het in die jaren nog hoogst ongewoon, en in de neerlandistische context vermoedelijk tot dan toe uniek, dat iemand promoveerde op het werk van een auteur die nog leefde en wiens oeuvre dus niet afgesloten was. De promovendus had zelfs een bezoek gebracht aan de dichter en met hem gecorrespondeerd over de chronologie van zijn verzen. Vervolgens was het werk duidelijk afkomstig uit de school van Hellinga: Meijer stelde nadrukkelijk dat hij 'steeds (was) uitgegaan van het gedicht, niet van de dichter'. (In dit opzicht was hij alleen voorafgegaan door de Amsterdamse dissertaties van H. van der Merwe Scholtz en F. Lulofs.) Het boek, in het Nederlands geschreven, behelst een scherpzinnige analyse van de beeldvorming in Achterbergs werk. Het is voorzien van een omvangrijke Engelse samenvatting, die besloten wordt met een aantal verdienstelijke Achterberg-vertalingen, voor het grootste deel van de hand van de promovendus, die op deze wijze blijk gaf van artistiek talent, naast zijn wetenschappelijke kwaliteiten. (In 1961 zou een samenvatting van het eerste hoofdstuk verschijnen in *De Gids* onder de titel *Schijnbare en ware chronologie in het werk van Gerrit Achterberg*.)

In hetzelfde jaar 1958 verscheen de eerste druk van *Dutch Grammar and Reader with Exercises*, geschreven in samenwerking met Jacob Smit (Melbourne University Press). Het bleek een bij uitstek bruikbaar boek: een vijfde herziene druk kwam uit in 1979.

In 1959 werd Meijer benoemd tot 'Senior lecturer' aan de universiteit van Melbourne en in hetzelfde jaar werd hij gekozen tot lid van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden. Het jaar daarop leverde hij een staal van zijn vermogen om een breed publiek te boeien met zijn lezing *Max Havelaar, 1860 - 1960, A Commemorative Address*, waarin hij en passant ook enkele nieuwe perspectieven van structurele aard bood op het besproken werk.

Na opnieuw een half jaar studieverlof in Nederland (1963) en een publikatie over 'disintegration' in de romans van Couperus (*AUMLA Journal* 1964), werd Meijer in 1966 in Melbourne benoemd tot 'Reader in Dutch language and literature'. Het was eveneens in 1966 dat hij onder het pseudoniem P.M. Reinders enkele verhalen, en daarnaast een reeks 'Brieven uit Australië' begon te publiceren in het *Hollands maandblad*. Al spoedig kwamen er toen, op verzoek van *Maandblad*-redacteur Bert Poll, die aan het *Algemeen Handelsblad* verbonden was, van deze zelfde Reinders recensies in de krant. Aanvankelijk waren het besprekingen van Engelse en Amerikaanse romans, maar na 1960 ging hij ook schrijven over Nederlandse literatuur. Poll vond het een groot voordeel dat Reinders op een flinke afstand zat van de lokale stammenstrijd en dus geheel onbevangen kon zijn in zijn oordeel. Alles bijeen zouden er in de loop der jaren meer dan 700 boekbesprekingen van zijn hand verschijnen (na de fusie van het *Handelsblad* met de *NRC* dus in *NRC/Handelsblad*), produkten van een onbevooroordeelde, bijzonder belezen, scherpzinnige, heldere, relativerende maar ook enthousiasmerende beoordelaar, die als weinig anderen in staat bleek de lezer een beeld te geven van het vlees dat er in de kuip zat. Het geheim van het pseudoniem werd goed bewaard, zodat Meijer zich kon permitteren elders met instemming en ironie te refereren aan zijn alter ego. Nadat hij het oordeel van een andere recensent over een bepaalde roman heeft geciteerd, merkt hij bijvoorbeeld op: 'Ik herken meer van mezelf in de omschrijving van P.M. Reinders ...' En kenmerkend voor de man is evenzeer dat hij hoewel het tegendeel van eigengereid, zich niet laat imponeren door andermans opinie, zelfs niet door collectief beleden verheerlijking; nog in een van zijn laatste kronieken in *NEM* (waarover later) schrijft hij er niet voor terug het recente succesnummer van Mulisch te karakteriseren als 'het meest overschatte boek van het jaar'.

Na het aftreden van Th. Weevers werd Meijer in 1971 benoemd tot hoogleraar in de Nederlandse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Londen (Bedford College). Vrijwel terzelfder tijd verscheen zijn, in opdracht van het toenmalige ministerie van CRM geschreven, *Literature of the Low Countries; A Short History of Dutch Literature in the Netherlands and Belgium* (Assen, Van Gorcum), waarvan zeven jaar later in Engeland een herziene en uitgebreide druk zou uitkomen, te zamen met een 'student edition' bij Nijhoff. Het is geen geringe taak een boeiend en informatief boek te schrijven over een 'vreemde' literatuur, maar Meijer is daarin op voortreffelijke wijze geslaagd: vierhonderd bijzonder leesbare pagina's omvat het verhaal, van Bernlef, de Friese bard, tot Bernlef, de huidige winnaar van de P.C. Hooft-prijs. Hij heeft een strenge selectie gemaakt om de lezer niet te overvoeren met nietszeggende lijsten van namen en titels, en hij heeft er niet tegen op gezien zijn voorkeur en tegenzin tot uitdrukking te laten komen. In bescheiden, welgedoseerde, mate heeft hij toereikende staatkundige, sociaal-economische en algemeen-culturele achtergrond aangebracht om het literaire werk het nodige relief te geven, en een vaak uitstekend en verhelderend inzicht

verschafft in de teksten zelf. Er zullen heel wat lezers zijn die zich gestimuleerd voelen de teksten zelf ter hand te nemen, en wie weet: daarvoor de taal te gaan leren. Het is ongetwijfeld de aardigste literatuurgeschiedenis in ons taalgebied en in zekere zin de meest effectieve, al is er sindsdien gelukkig zoveel gebeurd in het vak dat het werk niet meer in allen dele up to date is.

In zijn oratie uit 1973: *Dutch and Flemish: Two Literatures or One?* leverde Meijer een overtuigend pleidooi voor datgene wat hij al in praktijk gebracht had in zijn boek: de geïntegreerde geschiedschrijving van de beide staatkundig gescheiden delen van ons taalgebied. Zijn benoeming bleek een succes. Het aantal studenten groeide aanzienlijk, niet in de laatste plaats dank zij de colleges die hij gaf, en de staf breidde zich uit van drie tot vijf leden. Aan het eind van zijn loopbaan zou Meijer de grootste afdeling neerlandistiek buiten het eigen taalgebied nalaten.

Kort na zijn verhuizing naar Londen raakte de nieuwe hoogleraar ook betrokken bij de organisatie van de extramurale neerlandistiek. In 1972 werd hij redactielid van een geprojecteerd jaarboek dat *Dutch Studies* zou gaan heten, en het jaar daarop verscheen hij op het 'Vijfde Colloquium van hoogleraren en lectoren in de neerlandistiek aan buitenlandse universiteiten', dat plaatsvond in Leiden en Noordwijkerhout. Hij hield er een voordracht die aansloot op zijn literatuurhistorie, onder de titel *Nog geen geschiedenis; Enkele aspecten van de moderne Nederlandse literatuur* en ging als ondervoorzitter deel uitmaken van het bestuur der in 1970 opgerichte Internationale Vereniging voor Neerlandistiek. Gedurende vele jaren zou hij een stuwende en inspirerende kracht blijken in dit bestuur, en in het bijzonder ook in zijn hoedanigheid van redactielid van het tijdschrift der IVN, *Neerlandica extra muros*. Het was in belangrijke mate aan Meijer te danken dat dit periodiek zich ontwikkelde van een bescheiden mededelingenblad voor docenten in het buitenland tot een informatief en zeer leesbaar halfjaarlijks tijdschrift, dat sinds 1979 geregeld een kroniek van het Nederlandse proza bevatte van zijn eigen hand, en daarnaast soortgelijke overzichten door anderen van nieuwe publikaties op het terrein van de poëzie, de kennis van land en volk, de literatuurwetenschap en Nederlands voor anderstaligen. Bovendien kwamen er veel meer besprekingen van voor buitenlandse docenten relevante vakliteratuur en in toenemende mate ook wetenschappelijke bijdragen.

In 1974 publiceerde Meijer een bloemlezing met inleiding: *Post-war Dutch and Flemish Poetry* (verschenen als aflevering 52 van het tijdschrift *Poetry Australia*, Sydney), waarin ook enige vertalingen van zijn hand waren opgenomen. En in 1976 en 1980 leverde hij bijdragen voor het *Neues Handbuch der Literaturwissenschaft*, respectievelijk over *Die niederländische Literatur 1870-1918* (in Band 18) en over *Der Realismus in der niederländischen Literatur von 1840-1880* (in Band 17).

Het was in 1976 dat Meijer werd gepolst voor een ordinariaat aan een Nederlandse universiteit, maar na enige aarzeling zag hij ervan af: het aan die universi-

teit heersende klimaat en de daar bestaande onderlinge verhoudingen kwamen hem niet bepaald aantrekkelijk voor. J.J. Peereboom schreef in een necrologie: 'Hij was een buitenlandse Nederlander geworden, niet dol op Londen maar bijna tevreden in het leven dat hij daar leidde.' Of zoals hij het zelf uitdrukte: 'Die Angelsaksische mentaliteit past kennelijk goed bij mijn persoonlijkheid. Ik voel me hier zeer op mijn plaats.' Min of meer in het verlengde hiervan ligt het feit dat hij behoorde tot de initiatiefnemers voor de oprichting van ADULT, de Association of Dutch Language Teachers in Great Britain, een organisatie die hij diende als voorzitter van 1977 tot 1985. In 1980 werd hij wegens zijn verdiensten voor de buitengaats neerlandistiek en de kwaliteit van zijn werk benoemd tot correspondent van de KNAW.

Het aantal studenten aan het Department of Dutch van Bedford College groeide intussen gestaag tot in de vroege jaren tachtig. Toen ontstond er een probleem: het College zou verhuizen naar een verre buitenwijk van Londen en het viel te voorzien dat dit een desastreus effect zou hebben op de belangstelling voor het vak. Met hand en tand vocht Meijer voor het voortbestaan van de afdeling Nederlands in de stad zelf, en uiteindelijk gelukte het hem zijn doel te bereiken: in 1983 ging de neerlandistiek deel uitmaken van University College London, een van de meest gerenommeerde instellingen in het land, en vond men een onderkomen in Bloomsbury. Naar het oordeel van zijn opvolger is deze succesvolle strijd een van Meijers grootste prestaties geweest.

Het jaar daarop had hij een sabbatical year, dat hij doorbracht aan de Universitas Indonesia in Jakarta met het vooruitzicht daar vijf jaar te kunnen blijven werken. Zijn gezondheid bleek evenwel niet bestand tegen het tropische klimaat, zodat hij gedwongen was na afloop van zijn sabbatical terug te keren naar Londen.

In 1987 schreef hij de inleiding voor de Penguin-uitgave van *Max Havelaar*, een taak die hij met genoegen op zich moet hebben genomen: bij herhaling, en allereerst in zijn literatuurgeschiedenis, had hij telkens weer getuigd van zijn bewondering voor 'the classic of nineteenth-century literature in Dutch [...] a book still very much alive'.

Een aantal jaren lang had Meijer te kampen gehad met hartproblemen, maar die waren toch niet de oorzaak dat hij het jaar daarop zijn ambt neerlegde: na bijna achtendertig jaar had hij zijn bekoft van de universitaire atmosfeer. Hij wilde de hem resterende jaren aan andere zaken wijden. Hij beperkte zich dan ook niet tot het vreedzaam genieten van zijn otium: lezen en pianospelen, maar bleef kritieken schrijven in *NRC/Handelsblad* en kronieken leveren voor *NEM*. Daarnaast vertaalde hij gedichten van Chaucer, Swift, Wordsworth, Coleridge, Shelley en Emily Brontë, die werden opgenomen in de *Spiegel der Engelse poëzie uit de gehele wereld* (1991), terwijl hij samen met zijn vrouw Edith ook nog vertalingen leverde van een vijftal romans: door Updike, Bellow en McDermott.

In 1991 mocht hij een vriendenboek in ontvangst nemen met de toepasselijke polyinterpretabele titel *Standing Clear*, met bijdragen van stafleden, oud-studenten en collega's, voorzien van een bibliografie en onder meer een studie bevattend over de criteria die de criticus en literatuurhistoricus Meijer bleek te hanteren in zijn geschriften. Bij dezelfde gelegenheid werd hij onderscheiden met de benoeming tot eerste – en tot nu toe enige – 'Honorary Research Fellow' van het Department of Dutch aan het Londense University College.

In het voorjaar van 1992 werd hij opnieuw ziek; een operatie bracht slechts tijdelijk beterschap, en in de lente van 1993 moest hij het onvermijdelijke einde onder ogen zien. Na een moeilijke periode heeft hij dit gedaan op de manier die men van hem mocht verwachten: zolang het enigszins mogelijk was, is hij blijven leven en werken zoals hij dat altijd had gedaan, zonder ophef en toegewijd. Nog in dit laatste jaar van zijn leven verscheen een 'basisbloemlezing', *Nederlands proza van 1930 tot 1990*, die hij had samengesteld met Jane Fenoulhet.

Op 29 september is hij temidden van de zijnen vredig ingeslapen. Verwanten, vrienden en collega's in binnen- en buitenland geven hem gelijkelijk na: Bene meritis.